

SINOP ÜNİVERSİTESİ
MAHMUT KEFEVİ İSLAMİ İLİMLER
UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

ULUSLARARASI
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE
SINOP'TA TÜRK-İSLAM KÜLTÜRÜ
SEMPOZYUMU
BİLDİRİLER KİTABI
CİLT-I

International Symposium on Turkish-Islamic Culture
in Sinop from Past to Present
Proceedings Book
Volume-I

5-7 Ekim / October 2018
Sinop / TÜRKİYE

Sinop Üniversitesinin 22. Bilimsel Yayınıdır.

ISBN 978-605-88024-7-6

ULUSLARARASI
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE
SİNOP'TA TÜRK-İSLAM KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU
BİLDİRİLER KİTABI
CİLT-I

International Symposium on Turkish-Islamic Culture
in Sinop from Past to Present
Proceedings Book
Volume-I

ISBN 978-605-88024-7-6

Sinop Üniversitesi Adına Sahibi | Owner on behalf of Sinop University

Prof. Dr. Nihat DALGIN
Rektör|Rector

Editörler | Editors

Dr. Öğr. Üyesi Cüneyd AYDIN
Dr. Öğr. Üyesi Emrah DİNDİ
Dr. Öğr. Üyesi Doğan FIRINCI

Editör Yardımcıları | Editorial Assistants

Arş. Gör. Muhammet KARAAĞAÇ- Arş. Gör. İbrahim TOPRAK

Baskı/Printing

Şimal Ajans / Camikebir Mah. Karantina Sk. No:7/B Sinop
Sertifika No: 21439

Baskı Yeri ve Tarihi / Publication Place and Date

Sinop, Aralık / December 2018

Uluslararası Geçmişten Günümüze Sinop'ta Türk-İslam Kültürü Sempozyumu Bildiriler Kitabı Sinop Üniversitesinin bilimsel bir yayımıdır. Kitapta yayımlanan yazıların her türlü içerik sorumluluğu yazara aittir. Yazılar, yayıncı kuruluşun izni olmadan kısmen veya tamamen bir başka yerde yayımlanamaz.

İletişim | Communication

Korucuk Köyü Trafo Mahallesi No: 36 57000 | SİNOP | TÜRKİYE
Tel: +90 (368) 2715757-58-59-60 | Faks: +90 (368) 2715763 | web: <http://turkislamsemp.sinop.edu.tr/>

SİNOP'TA TÜRK-İSLAM MEDENİYETİNİN SEMBOL İSMİ: SARI SALTUK (SALTUK ET-TÜRKÎ)

Fevzi RENÇBER *

Öz

Tarihi kaynaklarda “mücahid-gazi, şeyh, baba, dede, gazi-derviş, alperen, alim, mübarek zat, ermiş, derviş” gibi sıfatlarla anılan Sarı Saltuk (Saltık) (ö. 697/1297-98) Sünnî, Alevî ve Bektaşî çevrelerce farklı yönleriyle benimsenmiş önemli bir şahsiyettir. Anadolu ve Rumeli'nin Türkleşip İslamlaşmasında etkin rol oynayarak gönüllerin fethedilmesi noktasında önemli gayretleri olan bir kişidir. Gerçek şahsiyeti ile mitolojik kimliği karşılaştırıldığında mitolojik şahsiyetinin dilden dile daha çok yayıldığını ve insanlar üzerinde daha yoğun tesirler meydana getirdiğini söylemek daha doğru olacaktır. Sarı Saltuk, Sinop'ta doğmuş, çocukluğunu ve gençliğini Karadeniz'in kıyı şehri olan bu ilimizde geçirmiştir. Daha sonra Kırım tarafına geçip fetihlerini bu diyarlarda sürdürmüştür. Bu bağlamda Sarı Saltuk, Sinop'un yetiştirdiği en önemli değerlerdendir. Sarı Saltuk doğup büyüdüğü Sinop'un sınırlarını aşarak Anadolu, Rumeli ve Balkanlarda derin izler bırakmış, yaşamış olduğu coğrafyanın insanları tarafından çokça sevilen, sınırları ve yüzyılları aşan, Türk-İslam kültürünün önemli simalarından biri olmuştur. Sarı Saltuk, bir Anadolu ereni olarak Hacı Bektâş-ı Velî'den aldığı feyizle Anadolu'nun değişik yerlerinde ve Balkanlarda uğradığı yerlerde insanların İslam ile tanışmalarına katkıları olduğu için vefatından sonra adına birçok makam-türbe inşa edilmiştir. Bugün günümüzde Bulgaristan, Romanya, Bosna Hersek, Makedonya, Arnavutluk, İstanbul, Edirne, Niğde, Diyarbakır, Kütahya, Manisa, Tunceli ve İznik gibi yerleşim merkezlerinde pek çok makam ve türbesi bulunmaktadır. Sonuç olarak bu çalışmamızda Sarı Saltuk'un hayatı, Anadolu ve Balkanlarda İslam'ın yayılmasına olan katkıları, Türk İslam medeniyetine etkisi ve çağları aşarak günümüze verdiği mesajları değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sinop, Sarı Saltık, Alevî, Sünnî, Türk-İslam.

The Symbol Name of the Turkish-Islamic Civilization in Sinop: Fair or Sarı Saltuk (Saltuk et-Türkî)

Abstract

Fair or Sarı Saltuk (d. 697 / 1297-98), known in the historical sources as adjectives such as mujahideen-veteran, sheik, pope, progenitor, veteran for the faith, fighter , sage, beloved person, saint, dervish is an important figure. There have been important efforts to conquer the hearts by playing an active role in the Turkification and Islamization of Anatolia and Rumelia. When the mythological identity of the real person is compared, it will be more accurate to say that the mythology has spread more than the language and that it creates more effective effects on people. Fair Saltuk was born in Sinop and spent his childhood and youth in this coastal city which is a seaside city in the Black Sea. Afterwards, he went to Crimea and continued his conquests in these territories. In this regard, Fair Saltuk is one of the most important values who was

* Dr. Öğr. Üyesi, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı Başkanlığı, fevzirencber@hotmail.com.

grown up in Sinop. Sari Saltuk had gone deep beyond the borders of Sinop where he was born and grew and became one of the important figures of Turkish culture, which had left profound traces in Anatolia, Rumelia and the Balkans and was very popular with the people of his geography, getting beyond the borders and centuries. Inasmuch as Sari Saltuk, as an Anatolian Saint was enlightened by Hacı Bektâş-ı Velî and visited various places of Anatolia and in the Balkans where the people had met in the meeting with people because they had contributed to the introduction of spreading Islam, many authority tombs were built in the name of Sari Saltuk after his death. Today, there are many maqams and tombs in Bulgaria, Romania, Bosnia and Herzegovina, Macedonia, Albania, Istanbul, Edirne, Niğde, Diyarbakır, Kütahya, Manisa, Tunceli and İznik. As a result, the life of Sari Saltuk, his contributions to the spread of Islam in Anatolia and the Balkans, his influence on Turkish Islamic civilization and the messages he gave to the present day by going beyond the ages will be evaluated in this study.

Keywords: Sinop, Fair-Sari Saltik, Alevi, Sunni, Turkish-Islamic Civilization.

1.Sarı Saltuk'un Hayatı

Kalkolitik dönemden günümüze birçok medeniyete ev sahipliği etmiş Karadeniz'in liman şehri Sinop, yetiştirdiği şahsiyetlerle Türk-İslam medeniyetini tarihsel ve kültürel boyutlarıyla günümüze taşıyan şehirlerden biri olmuştur. Daha Önce Bizans'ın elinde olan Sinop XI. yüzyılın son çeyreğinde Anadolu'nun Türkler tarafından fethi süreci başlamış ve Selçuklular tarafından fethedilerek ihracat ve ithalât için liman olarak kullanılmıştır. Selçuklunun yıkılmasıyla kurulan beylikler döneminin akabinde Osmanlının sınırları içine dahil edilmiştir. Tahrir defterlerine göre Osmanlı döneminde şehrin nüfusu Müslüman ve Hristiyan ailelerden müteşekkildir. Osmanlı döneminde Kastamonu vilayetine bağlı sancak iken cumhuriyet döneminde il olarak taksim edilmiştir.¹

Böyle bir ortamda Türk-İslam medeniyetine önemli katkıları olan Sarı Saltuk birçok tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapan, Müslüman-Hristiyan nüfusun birlik ve beraberlik içinde yaşadığı Sinop'ta dünyaya gelmiştir. Sarı Saltuk,

“Türk tarihi Anadolu'nun, Balkanların diğer pek çok coğrafyanın İslamlaşmasına katkıda bulunmuş adı bilinen ve bilinmeyen şahsiyetlerle doludur. Daha çok yazılı geleneğin hüküm sürdüğü merkezlerde değil de sözlü geleneğin hüküm sürdüğü muhitlerde yaşamış olmaları sebebiyle bu şahsiyetlerle ilgili yazılı belgelerden yoksun bulunmaktayız. Bu sebeptendir ki, Sarı Saltuk, Hacı Bektaş, Yunus Emre vb. gibi şahsiyetlerin gerçek olup olmadıkları her zaman tartışma konusu olmuştur. Sarı Saltuk, hayatı esatirle karışmış ve sözlü kültür içinde dinamizmini kaybetmeden günümüze kadar gelmiş bir Türk gazi dervişidir.”

2 XIII. yüzyılda başlayan Anadolu'daki İslamlaşma hareketi beraberinde Balkan coğrafyasında da İslamlaşırma, gönülleri fethetme yani fütuhati gerçekleştirmiştir. XIII. yüzyılda devam eden bu fetihlerin Balkanlardaki karizmatik liderliğin temsilcisi Sarı Saltuk'tur. Sarı Saltuk'un devamında, XIV. yüzyılın sonu ile XV. yüzyılın başında yaşayan Seyyid Ali Sultan, Otman Baba, Akyazılı Sultan, Demir Baba, Ali Koç Baba, Gül Baba gibi dervişler de bölgedeki gelişimi desteklemişlerdir.³

¹ Mehmet Öz, Sinop, *DİA*, XXXVII, 252-256.

² Abdurrahman Güzel, “Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi ve Sarı Saltuk”, *Balkanlara Gidişinin 750. Yılında Uluslararası Sarı Saltuk Gazi Sempozyumu 6-10 Kasım 2013*, Köstence-Romanya, 2014, s. 19-26.

³ Coşkun Kökel, “Sarı Saltuk ve Balkanlarda Alevi, Bektaşî Kültürü”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2007, S. 43, s. 117-123.

Anadolu ve Balkanlarda Türk-İslam medeniyetinin sembol ismi haline gelen Sarı Saltuk, geçmişte Müslüman ve Hristiyan toplumun bir arada yaşadığı, hoşgörü ortamında Sinop'ta dünyaya gelmiştir. Asıl adı Muhammed Buhârî, “Şerif Hızır, Saltuk-ı Rumi, Saltuk Baba, Saltuk-u Türkî, Seyyid Şerif,⁴ Seyyid Gazi, Seyyid Sultan”, gibi rivayetlerin var olduğu iddia edilmektedir.⁵ Babasının adının ise Seyyid Hasan olduğu kabul edilmektedir. Hayatıyla alakalı ayrıntılı bilgi verilmemesine rağmen menakıp tarzı kitaplarda kendisi hakkında yarı tarihi yarı efsanevi bilgilere ulaşılmaktadır.⁶

Sarı Saltuk hakkında kaleme alınmış eserlerin en önemlisi Osmanlı şehzadesi Cem Sultan'ın, Ebü'l-Hayr Rûmî'ye yazdırdığı Saltuknâme'dir.⁷ Bunun yanında İbn Battûta'nın Seyahatnâme'sinde, Arap coğrafyacısı Ebü'l-Fidâ'nın Taqvîmü'l-Büldân'ında, Yazıcıoğlu Ali'nin Oğuznâme'sinde, Yûsuf b. İsmâil en-Nebhânî'nin Câmi'u Kerâmâtî'l-Evliyâ'sında, Kemâleddin Muhammad Serrâc er-Rifâî'nin, Teşvîkû'l-Ervâh ve Tüffâhu'l-Ervâh'ında⁸, Hacı Bektâş-ı Velî'nin Vilâyetnâmesi'nde⁹, İbn Kemal'in Târih-i Âl-i Osmân ve Müneccimbaşî Dervîş Ahmed'in Câmiu'd-Düvel'inde, Vilâyetnâme-i Kutbü'l-Aktâb Sultan Otman Baba'da Sarı Saltuk'un hayatıyla alakalı bilgiler bulunmaktadır.¹⁰

Bu kitaplar dilden dile dolaşan kerametlerinden ve hikâyelerinden meydana gelmektedir. Her ne kadar hayatıyla alakalı elimizde yeterli bilgi olmasa da Türk-İslam medeniyetine yaptığı hizmetleriyle hem Alevîler hem de Sünniler tarafından geniş bir coğrafyada hatıraları ve verdiği mesajları yaşatılarak birlik ve beraberliğe, birlikte yaşamaya sağladığı katkı yadsınamaz. Abdal Musa, Hacı Bektâş-ı Velî, Baba İlyas-ı Horasani gibi Türkmen babalar gibi Sarı Saltuk da Balkanlar'da ön plana çıkan popüler isimlerdendir. Bu minvalde Sarı Saltuk mesajlarıyla ve yaptığı hizmetleriyle çağları aşarak günümüze kadar gelebilmiş ender şahsiyetlerdendir.

Sarı Saltuk uğradığı yerlerde önemli hizmetlerde bulunduğundan kendisine saygı ve sevgiyi ifade etmek için makam-türbeler inşa edilmiştir. Günümüzde Bulgaristan, Romanya, Bosna Hersek, Makedonya, Arnavutluk, İstanbul, Edirne, Niğde, Diyarbakır, Kütahya, Manisa, Tunceli ve İznik gibi yerleşim merkezlerinde pek çok makam ve türbesi bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi Babadağ'ındaki zâviye, 1828'den sonra yaptırılan tek kubbeli basit türbe zaman zaman onarılarak korunmuş, son olarak Türk iş adamları tarafından restore ettirilip 26 Ekim 2007'de

⁴ Seyyid ulema ve Sinop'ta yaşamış seyyidler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ayhan Işık, “Maraş'ın Manevi Mimarları: Maraş Seyyidleri ve Nakîbü'l-eşraf Kaymakamları”, *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, Y. 2018, S. 15, s. 73-78, 93-94; Işık, “Sinop'un Manevi Mimarları: Sinop Seyyidleri ve Nakîbü'l-eşraf Kaymakamları” Uluslararası Geçmişten Günümüze Sinop'ta Türk İslam Kültürü Sempozyumu, 5-7 Ekim 2018, Sinop; Işık, “Çankırı'nın Manevi Fatihleri: Çankırı Seyyidleri”, *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, Y. 2017, S. 14, s. 85-110.

⁵ Franz Babinger, “Sarı Saltuk Dede” *İA*, X, 220.

⁶ Talip Tuğrul, *Tunceli Aleviliğinde İnanç ve İbâdet (Sarı Saltuk Ocağı Örneği)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul: 2006, s. 48.

⁷ Geniş bilgi için bkz. Şükrü Halûk Akalın, “Saltukname'ye Göre Sarı Saltuk”, *Balkanlara Gidişinin 750. Yılında Uluslararası Sarı Saltuk Gazi Sempozyumu 6-10 Kasım 2013, Köstence-Romanya, 2014*, s. 351-363.

⁸ Geniş bilgi için bkz. M. Saffet Sarıkaya, M. Necmettin Bardakçı, Nejdet Gürkan, “İbnü's-Serrâc'a Göre Sarı Saltuk”, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2013, XIV, S. 32, s. 75-110.

⁹ Geniş bilgi için. Abdurrahman Güzel, “Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi ve Sarı Saltuk”, *Balkanlara Gidişinin 750. Yılında Uluslararası Sarı Saltuk Gazi Sempozyumu 6-10 Kasım 2013, Köstence-Romanya, 2014*, s. 19-26.

¹⁰ Franz Babinger, “Sarı Saltuk Dede”, *İA*, X, 220-221.

ziyarete açılmıştır. Anadolu ve Balkanlarda değişik türbe ve makamlarında her yıl 2 Ağustos'ta kutlamalar yapılmaktadır.¹¹

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de Hristiyanlar ve Müslümanlar tarafından Sarı Saltuk türbesi ziyaret edilmektedir. “Sarı Saltuk’un türbe ve makamlarıyla ilgili inançlarda Türk inanç sisteminin izleri görülmektedir. Bu türbe ve makamlar genellikle tepelik yerlerde, akarsuların ve büyük ağaçların yanlarında bulunmaktadır. Bu türbe ve makamlarda adak adama, dilek dileme, çeşitli ibadet şekillerine ve pratiklere bağlanmıştır. Kabir ziyareti, adak, medet umma, dilek dileme, ağaçlara bez bağlama gibi uygulamaların atalar kültürünün özellikleri olduğu bilinmektedir. Bu uygulamalar, günümüzde diğer türbe ve makamlarda olduğu gibi İslâmî şekillere büründürülerek yaşatılmaktadır.”¹² Bu türbe ve makamlar sarılık hastalığına yakalananlar, muradına ermek isteyenler tarafından ziyaret edilmektedir.

Sarı Saltuk ile ilgili keramet ve menâkıbın yaşarken oluşmaya başladığı, öldükten sonra ise efsaneleşerek devam ettiği ve dilden dile yayıldığı bilinmektedir. Buna göre Sarı Saltuk sadece Müslümanlar tarafından değil, gayr-i Müslimler tarafından da tanınan, bilinen ve kendisine başvuru ruhânî bir şahsiyettir. Bu yüzden farklı coğrafyalardaki hükümdarlar onun bereketinden istifade etmek için ölümünden sonra lahtini veya ona ait hatıraları kendi memleketlerinde bulundurmaya istemişlerdir. Sarı Saltuk’un gayr-i Müslimlerin bulunduğu sınır şehirlerinde yaşayıp çeşitli gazâlara katıldığı, Türk tasavvuf geleneğinde ifade edilen “tahta kılıçlı gaziler”den biri olduğu anlaşılmaktadır.

Sarı Saltuk’un Menkıbeleri

Anadolu ve balkanlarda yaptığı İslamlaştırma faaliyetlerinden dolayı bir Anadolu ereni ve alpereni olarak kabul görmüştür. Bu aktüalite beraberinde yaşanan veya yaşanmayan bazı hikayelerin dilden dile dolaşmasını sağlayarak varlığını kahraman Türkmen babası olarak ününe ün katarak devam ettirmiştir. Anlatılan bu menkıbelerin bazılarının gerçeklik payı olmakla birlikte bazısı da hakikatten uzaktır. Bu hikayeler, bu Anadolu erenlerinin sevgisini kalbinde taşıyan insanların aracılığıyla Sarı Saltuk’u doğa üstü güçlere sahip derviş konumuna dönüştürmüştür.

Sarı Saltuk hakkında anlatılan menkıbelerin bazısı aşağıdaki gibidir:

“Vilâyetnâme-i Kutbü’l-Aktâb Sultan Otman Baba adlı esere göre Sarı Saltuk, Hızır’ın himmetiyle Karadeniz’i seccadesiyle geçip Rumeli’ye gelmiştir. Sarı Saltuk zaman zaman bir şahin şekline girerek kerametler göstermiş, insan yiyen yedi başlı devi tahta kılıcıyla öldürmüştür. Kâfirlerin konuştuğu dilleri ve dinlerini iyi bildiğinden kendini gizleyen bir keşiş ve rahip olarak onların kilise ve saraylarını gezmiş, bazı yöneticilerini öldürmüş, bazılarını İslâm’a döndürmüştür.”¹³

Bir başka menkıbe ise şöyledir:

Hacı Bektaş, müridi olduğu zaman Sarı Saltuk’a bir kılıç, bir seccade ile yanına Ulu Abdal ve Kiçi Abdal adında iki arkadaşı vermiştir. Üçü birlikte seccadeyle Sinop’tan Ermenistan’a kadar giderek kralını Müslüman yaptıktan sonra Varna’nın kuzeyindeki Kalliakra Kalesi’ne ulaşmış, orada bulunan yedi başlı bir ejderi öldürüp kale kumandanının Müslüman olmasını sağlamıştır. Ardından Sarı Saltuk arkadaşlarıyla beraber bir süre önce vefat etmiş olan Hacı Bektaş’ın kabrini ziyaret için Anadolu’ya dönmüştür.”¹⁴

¹¹ Machiel Kiel, “Sarı Saltuk”, *DİA*, XXXVI, s. 147-149.

¹² Şükrü Halûk Akalın, “Anadolu ve Balkanlarda Sarı Saltuk” <http://turkoloji.cu.edu.tr/CAGDAS%20TURK%20LEHCELERI/6.php>. 28.09.2018

¹³ Machiel Kiel, “Sarı Saltuk”, *DİA*, XXXVI, s. 147-149.

¹⁴ Machiel Kiel, “Sarı Saltuk”, *DİA*, XXXVI, s. 147-149.

Yaşarken insanların yaptığı hizmetler ölümünden sonra da kendisini takip eder. Bu hakikat Sarı Saltuk içinde geçerlidir.

“Ölümü üzerinden uzun zaman geçmeden, Sarı Saltuk’la ilgili menkıbelerle, Hıristiyan azizlerinin menkıbeleri birbirine karışmış ve Hıristiyanlarca takdis edilir hale gelmiş ve Sarı Saltuk hem bir Müslüman evliya hem de Hıristiyan bir aziz olarak halk İslâm’ı ile Halk Hıristiyanlığının ortak malı halini almıştır. Sarı Saltuk, Bulgaristan’da Saint Nicolas’la, Arnavutluk ve Korfu adasında Saint Spiridon’la ve Saint Georges’la bir tutulur hale gelmiştir. Türkmen babası ve İslâm velisi ile Hıristiyan aziz-keşiş tartışması yaygınlaşan menkıbeler zenginliğinden olsa gerektir.”¹⁵

“Alplar çağının önde gelen kişilerinden Sarı Saltuk; olağan üstü gücü, kahramanlığı, merhameti, bilgisi, inancı, fedakârlığı, kerametleri ile alp-eren tipinin en güzel bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Sarı Saltuk’un Türk milleti üzerindeki etkisinin devam ettiği, hatırasının yaşamakta olduğu, ayakta kalan türbe ve makamlarının halkımız tarafından hâlâ büyük bir saygıyla ziyaret edilmesinden anlaşılıyordu.”¹⁶

Yukarıda görüldüğü gibi Anadolu ve Balkanlarda gerçekleştirilen askeri fetihlerin yanında cereyan eden manevi fütihat hareketleri vesilesiyle birçok Hıristiyan, Müslüman olduğundan çeşitli kahramanlık hikâyeleri ve mitolojik anlatılar hakkında rivayet edilmiştir.

Sarı Saltuk ile ilgili keramet ve menâkıbın yaşarken oluşmaya başladığı, öldükten sonra ise efsaneleşerek devam ettiği ve dilden dile yayıldığı bilinmektedir. Sarı Saltuk sadece Müslümanlar tarafından değil gayr-i Müslimler tarafından da tanınan, bilinen, kendisine başvuran insanların gönüllerini kazanmaya çalışan, kendisinden yaşarken ve öldükten sonra da manen istifade edilen, rûhânî bir şahsiyettir. Bu yüzden Anadolu ve Balkanlarda farklı devlet adamları ve insanlar onun bereketinden ve feyzinden istifade etmek için ölümünden sonra lahtını veya ona ait hatıraları kendi memleketlerinde bulundurmaya istemişlerdir. Nihayetinde Sinoplu Sarı Saltuk’un gayr-i Müslimlerin bulunduğu sınır şehirlerinde yaşayıp çeşitli gazâlara katıldığı, Türk tasavvuf geleneğinde ifade edilen “tahta kılıçlı gaziler” ve “horasan erenlerinden biri olduğu” anlaşılmalıdır.¹⁷

Sonuç

Anadolu ve Balkanların İslamlaşmasında önemli gayretleri olan yarı gerçek yarı destansı tarihî-karizmatik- lider kişilik Sarı Saltuk’tur. Sarı Saltuk yaptığı hizmetleriyle bugün hem Alevîler hem de Sünniler tarafından destanlaşan önemli bir şahsiyettir. Sarı Saltuk ve diğer Anadolu erenlerinin temel hedefi gönülleri fethederek İslamın geniş coğrafyalara yayılmasına imkân sağlamaktır.

Geçmişte bir arada yaşamının ve hoşgörünün güzel örneklerini bünyesinde barındıran bir ecdadın torunları olarak günümüze ve geleceğe dair umutlarımızı tazelememiz gerekmektedir. Bugün Alevîler tarafından Sarı Saltuk sadece Alevî- Bektaşî yoluna ait bir kahraman gibi anlatılmaya çalışılsa da Sarı Saltuk makam ve türbelerinin değişik coğrafyalarda bulunması, aslında Sarı Saltuk’un evrenselleşen bir değer olduğunu göstermesi açısından çok önemlidir. Oysaki Sarı Saltuk ne Alevî ne Sünnî’dir. Tarihe mal olmuş Sarı Saltuk hem Anadolu hem de Balkanlarda Türk-

¹⁵ Talip Tuğrul, Tunceli Alevîliğinde İnanç ve İbâdet (Sarı Saltuk Ocağı Örneği), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul: 2006, s. 57-58.

¹⁶ Şükrü Halûk Akalın, “Anadolu ve Balkanlarda Sarı Saltuk” <http://turkoloji.cu.edu.tr/CAGDAS%20TURK%20LEHCELERI/6.php>. 28.09.2018

¹⁷ M. Saffet Sarıkaya, M. Necmettin Bardakçı, Nejdet Gürkan, “İbnü’s-Serrâc’a Göre Sarı Saltuk”, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2013, XIV, S. 32, s. 94.

İslam medeniyetinin ve Karadeniz'in incisi Sinop'un sembolleşen manevi bir değeridir. Sarı Saltuk'u Alevî veya Sünni kelimesi ile sınırlandırmak Sarı Saltuk'a yapılacak olan en büyük haksızlık olarak değerlendirilebilir. Sarı Saltuk yani Saltuk et-Türkî, Sinop'ta doğup büyüyen ve doğduğu şehrin sınırlarını aşarak günümüze kadar ulaşan, bizlere ilham kaynağı olan, Türk-İslam medeniyetinin önemli sembol isimlerinden biridir.

Kaynakça

- Akalın, Şükrü Halûk. "Anadolu ve Balkanlarda Sarı Saltuk", <http://turkoloji.cu.edu.tr/CAGDAS%20TURK%20LEHCELERI/6.php>. 28.09.2018
- Akalın, Şükrü Halûk. "Saltukname'ye Göre Sarı Saltuk", Balkanlara Gidişinin 750. Yılında Uluslararası Sarı Saltuk Gazi Sempozyumu 6-10 Kasım 2013, Köstence-Romanya, 2014, s. 351-363.
- Ayhan Işık, "Çankırı'nın Manevi Fatihleri: Çankırı Seyyidleri", *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, Y. 2017, S. 14, s. 85-110.
- Ayhan Işık, "Maraş'ın Manevi Mimarları: Maraş Seyyidleri ve Nakîbü'l-eşrâf Kaymakamları", *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, Y. 2018, S. 15, s. 73-78, 93-94;
- Ayhan Işık, "Sinop'un Manevi Mimarları: Sinop Seyyidleri ve Nakîbü'l-eşrâf Kaymakamları" Uluslararası Geçmişten Günümüze Sinop'ta Türk İslam Kültürü Sempozyumu, 5-7 Ekim 2018, Sinop;
- Babinger, Franz. "Sarı Saltuk Dede" *İA*, X, 220-221.
- Güzel Abdurrahman, "Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi ve Sarı Saltuk", Balkanlara Gidişinin 750. Yılında Uluslararası Sarı Saltuk Gazi Sempozyumu 6-10 Kasım 2013, Köstence-Romanya, 2014, s. 19-26.
- Kiel, Machiel, "Sarı Saltuk", *DİA*, XXXVI, s. 147-149.
- Kökel, Coşkun. "Sarı Saltuk ve Balkanlarda Alevi, Bektaşî Kültürü", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2007, S. 43, s. 117-123.
- Öz, Mehmet. Sinop, *DİA*, XXXVII, 252-256.
- Sarıkaya, M. Saffet. Bardakçı, M. Necmettin. Gürkan, Nejdî. "İbnü's-Serrâc'a Göre Sarı Saltuk", *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2013, XIV, S. 32, s. 75-110.
- Tuğrul, Talip, Tunceli Alevîliğinde İnanç ve İbâdet (Sarı Saltuk Ocağı Örneği), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul: 2006, s. 57-58.